

ENERGIE IN 2030 – Dwarse burgers en pijnlijke keuzes

Om ook na 2030 schone, betrouwbare en betaalbare energie te hebben, moet Nederland nu al pijnlijke keuzes maken. Maar de politiek schrikt terug voor burgerverzet bij technologieën die een toekomstige energiecrisis kunnen voorkomen. Dat concludeert het Rathenau Instituut in 'Energie in 2030 – Maatschappelijke keuzes van nu', een nieuwe studie naar de ontwikkelingen rond alle energiebronnen.

Huishoudboekje

Er is gebrek aan cijfers, gegevens en criteria over de betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid van onze energie. Volgens het Rathenau Instituut moet ons 'energiehuishoudboekje' snel op orde komen, zodat Nederland onderbouwde en overtuigende keuzes kan maken en het draagvlak voor impopulaire maatregelen kan groeien.

Uitdagingen

De uitdagingen voor de Nederlandse energievoorziening groeien. Anders dan veel mensen denken, gebruiken we steeds meer fossiele brandstoffen. Ondertussen wordt de winning van aardgas en olie moeilijker en daardoor duurder en vuiler. Het energie-efficiëntiebeleid zorgt er niet voor dat onze nationale energieconsumptie daalt. Sterker nog: een lagere energierekening door efficiëntere apparaten laat ons grotere televisies en huizen kopen, of een extra vliegticket maken. En hernieuwbare energie, gewonnen uit biomassa, zon en wind, blijkt niet oneindig beschikbaar. Ook deze energievormen zullen in de

toekomst kampen met schaarste, milieu-problemen en duurzaamheidsvragen.

Protesten en procedures

Alle energiebronnen die helpen om een dreigende energiecrisis af te wenden, blijken maatschappelijk controversieel, zo concludeert het Rathenau Instituut. Niet alleen kernenergie, kolencentrales of schaliegaswinning liggen gevoelig. Ook CO₂-opslag onder de grond, biobrandstoffen en talloze windenergieprojecten op land stuiten op stevig verzet van burgers, lagere overheden of milieu-organisaties. De protesten, discussies en procedures leiden steeds tot een 'vlucht vooruit' naar andere of nieuwere technologische oplossingen. Het gevolg is maatschappelijke onhelderheid over het energievraagstuk, politieke besluiteloosheid en onzekerheid voor bedrijven en lagere overheden.

Het Rathenau Instituut bestudeert het wetenschapssysteem en de maatschappelijke gevolgen van nieuwe technologie en ondersteunt het maatschappelijk debat en de politieke oordeelsvorming hierover.

AANBEVELINGEN

- **Bewustwording**
Burgers beseffen onvoldoende hoe urgent het energievraagstuk is. Kabinet en politiek moeten daarom nu al duidelijk zijn over de onvermijdelijkheid van pijnlijke ingrepen. Collectieve kennis kan het begrip van en draagvlak voor impopulaire beleidsmaatregelen vergroten.
- **Energiehuishoudboekje**
Om onderbouwde politieke keuzes te maken, en om maatschappelijk draagvlak te krijgen, moet het nationale huishoudboekje van de energie-economie tot 2030 op orde komen. Op dit moment ontbreken essentiële gegevens. Wat investeert de overheid in energie? Wat levert dat op? Wat kost het de burger? Wat krijgt hij ervoor terug? En: hoe betaalbaar, betrouwbaar en duurzaam zijn de verschillende energievormen eigenlijk?
- **Duurzaamheidscriteria**
Met duurzaamheidscriteria kunnen de sociale en ecologische effecten van energiebronnen worden gemeten en verbeterd. Belangrijk voor zowel consument als markt, want duurzaamheid wordt een belangrijk concurrentiemiddel. Hoewel lastig te implementeren, is het raadzaam om criteria in te zetten voor alle energiebronnen. Dit leidt tot marktcompetitie, geeft de consument een onderbouwde keuze, en zorgt ervoor dat ook fossiele- en kernenergie aantoonbaar duurzamer worden.
- **Energieprijsverhoging**
Een pijnlijke, maar effectieve maatregel is het verhogen van de energieprijzen, een instrument waarvan de voors en tegens serieus onderzocht moeten worden. Een verhoging van de energieprijzen zal energiebesparing interessant maken voor zowel producenten als consumenten.

Doorbreek de energiemythes

“De technologie lost het energievraagstuk op.”... “Fossiele energie is op zijn retour.”... “Hernieuwbare energie is oneindig beschikbaar.”... “Hogere energie-efficiëntie leidt tot minder energieverbruik.”... “De overheid stelt slechts randvoorwaarden aan een vrije markt.”... “We zijn op weg naar CO₂-neutraal.”... En: “Nederlandse verduurzaming is duurzaamheid.”

Bovenstaande kreten zijn zeven breed aangehangen mythes die het energiedebat bepalen. Deze mythes benemen ons het zicht op de grote uitdagingen waar Nederland voor staat als het in de toekomst een betaalbare, betrouwbare en schone energie-economie wil hebben. In werkelijkheid wordt onze energie eerder vuiler, duurder en hoogstwaarschijnlijk onbetrouwbarder.

Het Rathenau Instituut roept overheid, markt en milieu-organisaties op om de energiemythes te doorbreken. Duidelijk moet worden dat pijnlijke ingrepen onvermijdelijk zullen zijn. En dat het verstandig is om nu al maatregelen te gaan nemen. Een verdere scheefgroei tussen energiedoelen en de praktijk, zal de sociale onrust, en daarmee de uitdagingen voor het openbaar bestuur, onnodig laten groeien. Bovendien kan collectieve kennis over de urgentie van het energievraagstuk het begrip van en het draagvlak voor beleidsmaatregelen vergroten.

Taobe: energie op rantsoen

Het Rathenau Instituut adviseert de overheid ook om duidelijke grenzen te stellen aan het nationale energieverbruik. Het huidige beleid van energie-efficiëntie zorgt er namelijk niet voor dat de energieconsumptie daalt. Maar hoe minder energie we in de toekomst nodig hebben, hoe kleiner het energieprobleem wordt. De voor- en nadelen van een energieprijshoogte moeten daarom serieus worden onderzocht. Verdere prijsverhoging lijkt politiek onhaalbaar. Maar overheid en politiek hebben eerder harde grenzen gesteld. Denk aan de absolute grens voor de nationale CO₂-uitstoot. Opgeteld voor heel Nederland moet die in 2020 twintig procent lager liggen dan in 1990.

Duurzaamheid = concurrentie

In Nederland, net als in veel andere landen, groeit de vraag naar openheid over de (on) duurzame herkomst van producten. Als Neder-

land zijn toekomstige energievoorziening werkelijk duurzaam wil maken, dan kunnen criteria, in de vorm van een keurmerk of een label, daarbij helpen. Ze maken de (on)duurzaamheid van energiebronnen beter zichtbaar en vergelijkbaar

Hoewel de (inter-) nationale politieke verwezenlijking, de implementatie en de controle op certificering zeer lastig zullen zijn en decennia lang duren, is het toch verstandig om deze weg in te slaan. Zonder duurzaamheidscriteria voor alle energiebronnen, blijven we namelijk in het duister tasten bij het streven naar verduurzaming.

Energiehuishoudboekje

De overheid streeft naar een energie-economie, waarbij Nederland niet alleen schone en betaalbare energie krijgt, maar er ook aan verdient. Om maatschappelijk draagvlak voor de keuzes rond onze energie-economie te krijgen, is het belangrijk dat duidelijk wordt wat de kasstromen zijn in het nationale energiehuishoudboekje van nu tot 2030. Per energiebron moet duidelijk zijn wat die bijdraagt aan de betaalbaarheid, betrouwbaarheid en duurzaamheid van onze energie. Op dit moment ontbreken die gegevens, net als veel andere gegevens. Wat investeert de overheid in energie, en wat levert dat op? Wat kost het de burger, en wat krijgt hij ervoor terug?

Belangrijk is ook een helder overzicht van het aandeelhouderschap en de bijbehorende opbrengsten van de Nederlandse overheid bij diverse vormen van energiewinning, energieverwerking en energielevering in de ‘vrije’ energiemarkt. Niet vergeten moet worden dat de invloed van de overheid als aandeelhouder van energiebedrijven nog zeer groot is. Dat levert mogelijkheden - en beperkingen - op voor sturing, die in de praktijk vaak vergeten worden.

Eén ding is zeker: de miljardeninkomsten uit de reguliere aardgaswinning zullen de komende twee decennia geleidelijk wegvallen. Het debat over een aantal toekomstscenario's zal moeten leiden tot een uitgebalanceerd economisch beleid dat ervoor zorgt dat onze energie betaalbaar en betrouwbaar blijft, schoner wordt en tegelijkertijd een bron van inkomsten blijft.

SAMENVATTING

Energie moet ook in de toekomst betaalbaar, betrouwbaar en schoon zijn. Maar het rechtvaardig verdelen van de lusten en lasten van onze energievoorziening, zowel nationaal als internationaal, is lastig, politiek beladen en maatschappelijk controversieel.

- De komende twintig jaar vallen de miljardeninkomsten uit de reguliere aardgaswinning geleidelijk weg. Ook wordt de Nederlandse energievoorziening vuiler en wellicht onbetrouwbarder, omdat meer geïmporteerd moet worden van ver. Uiteindelijk zal de overheid de boodschap moeten uitdragen dat pijnlijke en vergaande ingrepen nodig zijn. Ingrepen met hoge kosten, die veel partijen zullen raken.
- Alle energiebronnen van de toekomst zijn maatschappelijk controversieel. Denk maar aan kernenergie, kolencentrales of schaliegaswinning. Maar ook biobrandstoffen, CO₂-opslag onder de grond en windenergie op land, ervaren stevig maatschappelijk verzet.
- Zeven mythes bepalen het huidige energiedebat (zie hiernaast). Deze mythes ontnemen niet alleen burgers maar ook de politiek het zicht op de urgentie van het energievraagstuk. Daarmee staan ze maatschappelijk ondersteund beleid in de weg.
- Beleidsmakers moeten nu al maatregelen nemen om maatschappelijk verzet in de toekomst te voorkomen. Voorwaarden daarbij zijn een helder energiebeleid en een transparante energiemarkt. Duidelijk moet worden hoe duurzaam en sociaal de Nederlandse energievoorziening werkelijk is. Wat geven we eigenlijk uit aan energie? Wat verdienen we eraan? Want dat is nu onduidelijk.